

ПЕТЪР КОЖУХАРОВ
ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕТО НА
НЕВИЛ ШУТ

chitanka.info

Как ще изглежда Земята след Третата световна война?

Ако с този въпрос бъдат анкетирани хора по четирите географски посоки, вероятно колективният отговор ще обрисува най-мрачната картина, която човешката фантазия може да създаде. Но все пак обобщението няма да бъде пълно. Защото на човечеството липсва опит от световна ядрена война (двете ядрени бомбардировки над Хирошима и Нагазаки са само ограничени епизоди пред необхватните унищожителни възможности на натрупания днес боен ядрен потенциал).

И няма да бъде достатъчно — с помощта на фантазията — да се умножат до безкрайност количествените характеристики на всички преживени нещастия, с които хилядите войни са насилили историческата памет на планетата, за да се получи приблизителната представа за злото, надвиснало над всички нас. Защото, за разлика от всички досегашни войни, в ядрената ще доминира нов вид унищожение. Наред с ефекта от взривния удар и изгарянето, от равностойно, а може би и от решаващо значение ще бъде унищожението чрез радиация.

Досега всичко беше някак по-просто. Смъртта — нелепа или героична — идваше веднага или след броени часове и дни от куршума или избухването на бомбата. Техническият гений на човека предложи допълнителен подход към смъртта. С радиацията, в зависимост от нейната интензивност, човек може да убива човека не по-малко сигурно, отколкото с куршуми. Наистина, животът ще продължава известно време, но това ще бъде живот на осъдения на смърт, който и без видими рани знае със сигурност, че краят му ще настъпи утре, след три дни, след месец.

Какво ще бъде поведението на хора, и то не на единици, а на милиони, които са на ясно, че ще умрат, но за разлика от всички човешки същества досега, знаят точно и кога ще умрат?

Невил Шут има свой отговор на въпроса. И го дава в книгата си „На брега“. Дали тя е една мелодрама на фона на измислена ситуация, или пък психологически обоснован разказ за човешкото поведение във възможни, от научно-техническа гледна точка, условия след ядрена война?

Може би и едното, и другото.

Всички нормални хора искат Третата световна война (т.е. ядрената война) да остане в областта на фантастиката. И с желанието войната никога да не стане действителност, ние с любопитство се вглеждаме в предложените от автора възможности за избор, пред които той поставя своите герои в последните дни преди радиационната вълна да погълне цяла Австралия, стремим се да определим степента на изобретателността му в създаването на възможно най-пъстра мозайка на отношенията в едно семейство, в един приятелски кръг, в един град и една страна в условията на необикновеното събитие.

И се съгласяваме с умело налаганата от него линия на възвеличаване на традиционни добродетели — вярност към труда, към любовта и обществения дълг, към щастието на дома и на децата. Дори и в последните мигове героите на Невил Шут си остават смели, великодушни, самоотвержени.

Но едва ли само подробните за човешкото поведение в изключителна обстановка са единствената причина, която ни задържа над книгата. Интересът към нея се провокира от неволния стремеж да оценяваме фантастичните виждания на автора с критериите на реалната ни представа за опасността от ядрена война, чийто призрак се очертава на хоризонта в резултат на политическия курс на империализма. Ядреното оръжие — изтъквано някога като „политическо“ оръжие, предназначено да упражнява единствено „сдържащо“ въздействие върху потенциалния противник, се превърна в приложим инструмент за осъществяването на стратегическите доктрини на Съединените щати и НАТО, за „ограничена“ и „продължителна“ ядрена война, в която може да се стигне до победа. Тази политика деградира ядреното оръжие до равнището на конвенционалното.

Тогава колко близки до действителността са вижданията на писателя за ядрената война? Може ли книгата му да бъде източник на информация — основаваща се на научни данни и заключения за съдбата на нашата планета в случай на ядрен сблъсък? Така ли ще изглежда Северното полукълбо, след като всички ракети са изстреляни? Дали тъй постепенно и планомерно ще загине от радиацията Южното полукълбо?

Съветски и американски учени посочват, че окончателното изличаване на живота от Земята в случай на ядрен сблъсък ще протече

по-различно. „Ядрената зима“ ще бъде завършващият етап на самоунищожението. След прякото разрушително, топлинно и радиационно въздействие на ядрените взрывове, тя ще поsegне на всичко оцеляло. Предполага се, че дори ако бъдат взривени само един процент от наличните ядрени заряди, димът от пожарите и прахта от избухванията ще образуват достатъчно плътна завеса около Земята, способна да я изолира напълно от слънчевите лъчи за дълго време. В непрогледния мрак и смразяващия студ ще загинат растителните и животинските видове, и естествено — хората, успели да преживеят по някакъв начин войната. Така че малко вероятно е цели континенти като Австралия и Южна Америка в продължение на месеци да очакват под топлата ласка на слънцето приближаването на радиационната вълна. Не могат да се приемат като медицинска информация и описаните масови симптоми на лъчевата болест, начина на протичането и кулминациите ѝ.

Но ще бъде наивно да очакваме от книга, издадена през 1957 година, научни изводи за явления, които и до днес продължават да бъдат обект на изследвания. Това не е и нейната задача. И не фактическата информация за света на другия ден след войната ѝ печели читатели. Нито пък обяснението на причините за избухването на ядрената катастрофа. Разбира се, теоретически е възможно при прекомерно хоризонтално разпространение на ядреното оръжие (сред много държави) да се увеличи и опасността то да бъде употребено — в резултат на човешка грешка или техническа неизправност на предупредителните системи. Ядреният конфликт става по-вероятен поради същите причини и при продължаващото вертикално разпространение на ядрените оръжия (когато се увеличават количествено и качествено в границите на ограничен кръг държави) и особено при очертаващата се тенденция разпореждането за прилагане на ядреното оръжие да преминава — както това е в НАТО — във властта на все по-голям брой висши офицери.

Но главната опасност от ядрена война се заключава във възможността преднамерено да се поsegне към ядреното оръжие в действащата военна доктрина на Съединените щати и НАТО се предвиждат ядрени удари по противника като „гъвкаво реагиране“ в случай на илюзорна атака от Изток с конвенционални оръжия. Съединените щати и другите западни ядрени сили категорично

отказват да се заангажират да не употребяват първи ядрените средства. За разлика от Съветския съюз, който еднострочно пое такова задължение, те психологически и практически демонстрират, че не са чужди на идеята за една ядрана война.

При такова разбиране за единствено възможните виновници на една евентуална ядрена война, книгата на Невил Шут придобива стойността на силен протест срещу подготвяното най-голямо престъпление в цялата история на цивилизацията. Чрез ярко художествено внушение драмата на шепа хора е въздигната до обобщението на евентуалната драма на цялото човечество.

Предупреждението е недвусмислено.

То е отправено към онези, които, боравейки с категориите на „ограничената война“, се надяват, че ядреното унищожение е предназначено само за други, но не и за собствения народ. Писателят се е домогнал до голямо прозрение — „ограничената“ в Северното полукълбо война ще унищожи живота по цялата планета. Следователно ограничени ядрени войни не може да има и от оцеляването трябва да са заинтересовани не само хората от предвижданите от империалистическите стратегии „театри на военни действия“. „Ядрен театър“ ще стане целият свят — следователно универсален трябва да бъде и стремежът за предотвратяване на конфликта.

Невил Шут не е от авторите, посветили таланта си на антиядреното движение. Голяма част от живота му е преминала във време, когато за такова движение още не е имало обективни предпоставки, а в първите години след появата на атомната бомба то не е имало смисъла и обхвата на днешното световно антивоенно движение. Писателят е роден в Англия през 1899 година и умира през 1960 година в Австралия. Завършил в Оксфорд, работи като авиационен инженер, конструктор на самолети, основава собствена самолетостроителна фирма; по време на Втората световна война служи във флотата и изпълнява секретни мисии за английското Адмиралтейство.

Успоредно с тази дейност още от 1926 година се посвещава на истинското си призвание. Най-популярната между неговите двадесет книги е „На брега“ — плод на пътуване през 1948 година до Австралия. С тази книга, преиздадена десет пъти в Англия от 1957

година досега, публикувана и в много други страни, Невил Шут се нареди между първите писатели, потърсили съдбовните за човечеството причини и следствия в ядрената епоха.

Независимо че героите на Невил Шут остават в съзнанието ни с героичното си примирение пред лицето на неизбежния край, „На брега“ не проповядва фатализма. Напротив, книгата му е призив за отхвърляне на мисълта за ядрената обреченост, своеобразен зов за борба против заплахата. Посланието на тези, които умират в книгата, към онези, които живеят в реалния, пълен с багри и движение свят, е категорично: „Има още време!“.

Още не са свършили дните за осъзнаване на опасността, заплашваща всички.

Още не е изтекъл часът за действия против ядрената война, против силите, които я подготвят.

Сега е времето да се спре опасното развитие към катастрофата.

Времето, което трябва да бъде оползотворено за мира и само за мира.

Петър Кожухаров

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.